

Những yếu tố tác động đến đạo đức công vụ ở nước ta hiện nay

Nguyễn Tiến Hiệp

Học viện Hành chính Quốc gia

1. Những yếu tố tác động đến đạo đức công vụ ở nước ta trong giai đoạn hiện nay

Một là, sự tự rèn luyện, tu dưỡng của mỗi công chức nhà nước.

Đây là yếu tố có vai trò đặc biệt quan trọng tác động đến việc hình thành và nâng cao đạo đức công vụ. Bởi lẽ, những nội dung căn bản của đạo đức công vụ hầu hết các công chức đều hiểu rõ. Tuy nhiên, để có thể hiện thực hóa những nội dung đó trong hoạt động công vụ thì mỗi công chức cần tự mình rèn luyện, phấn đấu không ngừng trong việc nâng cao trình độ nhận thức, năng lực chuyên môn cần thiết để thực hiện nhiệm vụ được giao, vượt qua những cám dỗ về vật chất, phục vụ nhân dân và Tổ quốc. Người công chức nếu không chú tâm tới việc tự rèn luyện, tu dưỡng đạo đức cách mạng thì sẽ không thể thực hiện tốt nghĩa vụ của mình trước Đảng, Nhà nước và nhân dân, thậm chí còn bị tha hóa, biến chất trước sự tác động đa chiều của đời sống xã hội.

Hai là, sự tác động của nền kinh tế thị trường.

Nền kinh tế thị trường với những quy luật của nó đã tạo ra và đẩy nhanh quá trình phân hóa giàu nghèo trong xã hội. Trong khi đó, đời sống của công chức nhà nước hiện nay còn khó khăn, một phần là do tiền lương thấp, khó có thể bảo đảm cuộc sống. Mặc dù vậy, đại đa số công chức vẫn vững vàng tư tưởng trước sự cám dỗ về vật chất, thực hiện tốt công vụ. Nhưng cũng có một bộ phận không nhỏ công chức nhà nước suy thoái về đạo đức, tìm cách lợi dụng công vụ những nhiều nhân dân, làm giảm sút lòng tin của nhân dân đối với Đảng và Nhà nước.

Ba là, sự tác động của pháp luật và việc tổ chức thực hiện pháp luật.

Nếu hệ thống pháp luật hoàn chỉnh, không có "kẽ hở" thì việc "lách luật" sẽ trở nên khó khăn, từ đó sẽ hạn chế được những hành vi sai trái trong việc thực hiện công vụ của công chức nhà nước. Ngược lại, khi còn tồn tại những bất cập trong pháp luật thì người công chức có thể cố ý hoặc vô tình thực hiện những hành vi trái với đạo đức công vụ, vi phạm pháp luật, ảnh hưởng tới hiệu quả, hiệu lực quản lý nhà nước, tới uy tín của nhà nước trước nhân dân. Do pháp luật bao trùm lên mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, của quản lý nhà nước, nên sự hoàn thiện pháp luật và hiệu quả của việc tổ chức thực hiện pháp luật, đặc biệt là những nội dung có liên quan trực tiếp đến tuyển dụng, sử dụng, quản lý công chức và hoạt động công vụ luôn có ảnh hưởng trực tiếp và sâu sắc đến đạo đức công vụ của công chức nhà nước.

Các quy định pháp luật và việc tổ chức thực hiện pháp luật về khuyến khích và bảo vệ người tố cáo, phát giác hành vi sai trái của công chức nhà nước cũng có ảnh hưởng trực tiếp và sâu sắc đến đạo đức công vụ. Nếu người tố cáo được khuyến khích và bảo

vệ có hiệu quả thì nhà nước sẽ kịp thời phát hiện những yếu kém, sơ hở trong cơ chế quản lý, các sai phạm của công chức nhà nước để từ đó khắc phục, xử lý, loại bỏ khỏi đội ngũ những phần tử thoái hóa, biến chất, đồng thời loại bỏ những quy định là nguyên nhân, điều kiện dẫn tới vi phạm, có thể răn đe, giáo dục phòng ngừa chung, nâng cao đạo đức công vụ của đội ngũ công chức nhà nước.

Bốn là, sự tác động của dư luận xã hội.

Dư luận xã hội nói chung, tin tức trên các phương tiện thông tin đại chúng nói riêng, luôn có ảnh hưởng sâu sắc đến tâm lý, tình cảm, uy tín của những người có liên quan. Do đó, nếu các phương tiện thông tin đại chúng kịp thời phát hiện những tiêu cực, truyền tải sự lên án, phẫn nộ của nhân dân đối với những hành vi sai trái, phản cảm của công chức; đồng thời ghi nhận, động viên khích lệ những gương người tốt, việc tốt của công chức, thì đạo đức công vụ trong đội ngũ công chức nhà nước sẽ được nâng cao. Ngược lại, nếu không tạo ra những dư luận xã hội cần thiết hoặc dư luận lệch lạc, thiếu chuẩn xác sẽ có tác động rất xấu đến đạo đức công vụ của đội ngũ công chức nhà nước.

Năm là, sự tác động của tâm lý xã hội.

Tư tưởng Hồ Chí Minh đã và đang giữ vai trò chi phối sâu sắc về nhận thức và hành động đối với đội ngũ công chức nước ta hiện nay, là kết quả của quá trình thực hiện Cuộc vận động "Học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh" mà Đảng và Nhà nước ta phát động. Tuy nhiên, một số công chức hiện vẫn coi đó là hoạt động mang tính hình thức nên chỉ tham gia chiếu lệ, trên thực tế họ vẫn xem nhẹ đạo đức công vụ và sẵn sàng thực hiện những hành vi sai trái khi có điều kiện thuận lợi để có được những lợi ích vật chất hay tinh thần cho cá nhân, gia đình, cơ quan hoặc địa phương mình mà bất chấp đạo lý, pháp luật.

Đội ngũ công chức nước ta luôn mang trong mình truyền thống, đạo đức tốt đẹp của dân tộc Việt Nam sẵn sàng phục vụ nhân dân, Tổ quốc một cách vô điều kiện. Mặc dù vậy, trong xã hội vẫn tồn tại nhiều thói quen, tâm lý cần sớm được loại bỏ, như: dùng vật chất (tiền, quà biếu...) để chi phối người khác; hành vi "chạy chức, chạy quyền"; tâm lý thích khoa trương tiền bạc, thế lực... vẫn đang hàng ngày, hàng giờ tác động đến đội ngũ công chức nhà nước và đã "đốn ngã" không ít cán bộ, công chức, làm cho đạo đức công vụ ít nhiều bị suy giảm.

Các hoạt động tín ngưỡng lành mạnh trong xã hội cũng có vai trò quan trọng trong việc hướng con người tới "chân, thiện, mỹ", qua đó có ảnh hưởng trực tiếp hoặc gián tiếp đến nhận thức và hành động của nhân dân, của công chức, chi phối sâu sắc đến đạo đức công vụ của đội ngũ công chức nhà nước. Tuy nhiên, các hoạt động mê tín, dị đoan hoặc lợi dụng tôn giáo, tín ngưỡng để chống phá Đảng và Nhà nước đã phần nào có tác động tiêu cực đến nhận thức, tâm lý của đội ngũ công chức.

Sáu là, sự tác động của ý thức pháp luật trong xã hội.

Khi người dân có sự hiểu biết đúng đắn và đầy đủ về pháp luật thì sẽ thực hiện tốt các quyền và nghĩa vụ của mình, công chức nhà nước khó có thể thực hiện được những hành vi sai trái, những nhiễu, vụ lợi. Trong trường hợp công chức cố ý vi phạm pháp luật, làm trái lương tâm, đạo đức thì nhân dân sẽ yêu cầu công chức thực hiện đúng công vụ hoặc nhanh chóng phát hiện, tố giác, giúp nhà nước kịp thời chấn chỉnh, xử lý. Ngược lại, nếu không hiểu biết pháp luật thì nhân dân khó có thể thực hiện được sự giám sát đối với cơ quan nhà nước, khó phát hiện ra những hành vi sai trái của công chức để yêu cầu nhà nước xử lý. Do đó, có thể khẳng định: nhận thức về pháp luật của nhân dân luôn có ảnh hưởng trực tiếp và sâu sắc đến đạo đức công vụ của công chức nhà nước.

Bảy là, sự tác động của môi trường và điều kiện làm việc.

Là nơi công chức thực thi công vụ, công sở có tác động không nhỏ đến nhận thức, tâm lý của người công chức. Các điều kiện về cơ sở vật chất, trang thiết bị, như: phòng làm việc, biên hiệu công chức, thẻ công chức, bảng nội quy, trang phục... luôn hàng ngày tác động trực tiếp tới công chức. Do đó, nếu công sở được trang bị đầy đủ, ngăn nắp, khoa học thì luôn có tác dụng hỗ trợ người công chức hoàn thành công vụ được giao, nhắc nhở người công chức có hành vi ứng xử đúng đắn trong quan hệ với đồng nghiệp, đặc biệt là với nhân dân. Ngược lại, nếu những điều kiện về vật chất không được bảo đảm thì người công chức vừa khó có thể hoàn thành nhiệm vụ, vừa hình thành tâm lý chán nản, kém nhiệt huyết, ảnh hưởng đến đạo đức công vụ.

Sự dân chủ, minh bạch, công khai trong hoạt động tại nơi làm việc cũng có tác động trực tiếp và sâu sắc đến đạo đức công vụ của công chức. Nếu trong cơ quan, mọi hoạt động luôn được công khai, minh bạch, sự dân chủ được tôn trọng thì sẽ tạo điều kiện để nhân viên, thậm chí nhân dân kiểm tra, giám sát hoạt động công vụ, dám thẳng thắn chỉ ra những yếu kém, bất hợp lý hoặc sai phạm trong hoạt động công vụ, nhờ đó pháp luật được thực thi, đạo đức công vụ được tôn trọng, nâng cao.

Trong công sở, mối quan hệ giữa các đồng nghiệp cũng tác động không nhỏ đến đạo đức công vụ. Nếu các đồng nghiệp luôn tôn trọng, phối hợp, giúp đỡ lẫn nhau hoàn thành tốt nhiệm vụ của cơ quan, đơn vị sẽ nâng cao được đạo đức công vụ của công chức. Ngược lại, khi giữa các đồng nghiệp có sự kỳ thị, chia rẽ, mâu thuẫn hoặc thiếu sự hợp tác, giúp đỡ lẫn nhau sẽ tạo ra những rào cản cho thực hiện nhiệm vụ của cơ quan, đơn vị và gây tâm lý chán nản hoặc những hành vi trái với đạo đức công vụ của công chức.

Tám là, sự tác động của gia đình.

Gia đình là nơi tái tạo sức lao động cho người công chức sau giờ làm việc ở cơ quan. Tâm lý, tình cảm, hành vi của mỗi thành viên trong gia đình luôn có tác động sâu sắc

đến đạo đức và việc thực hiện công vụ của người công chức. Trong gia đình, các thành viên đều có ý thức trách nhiệm, có thái độ tôn trọng, thương yêu, giúp đỡ lẫn nhau thì sẽ tạo cho người công chức là thành viên trong gia đình đó một đạo đức trong sáng, là nền tảng vững chắc của đạo đức công vụ. Bên cạnh đó, gia đình còn là nơi sản sinh, đào tạo nên lực lượng lao động cung cấp cho xã hội. Do đó, nếu trưởng thành trong một gia đình nề nếp, có nếp sống văn minh thì người công chức sẽ được thừa hưởng một lối sống lành mạnh, có chí hướng, là nền tảng để hình thành và củng cố đạo đức công vụ của mình.

Chín là, sự tác động của nhà trường.

Việc giáo dục, đào tạo ở tất cả các bậc học không chỉ là trang bị những kiến thức chuyên môn, nghiệp vụ, mà còn hướng tới hình thành và củng cố nhân cách cho người học. Do đó, nếu trong nội dung giáo dục, đào tạo, những vấn đề liên quan đến đạo đức, nhân cách con người được chú trọng thì người học sẽ được trang bị, hình thành nên những tố chất cần thiết, những giá trị đạo đức bền vững khi trở thành công chức. Nếu việc giáo dục về nhân cách không được coi trọng đúng mức thì sẽ không tạo ra được nền tảng căn bản của đạo đức công vụ cho người công chức sau này.

Đặc biệt, trong các lớp bồi dưỡng nghiệp vụ cho công chức, sự quan tâm đến vấn đề đạo đức công vụ trong nội dung chương trình có tác động không nhỏ đến tâm lý, nhận thức của các học viên, từ đó tác động trực tiếp đến đạo đức công vụ của họ.

Mười là, sự tác động của các tổ chức xã hội.

Các tổ chức xã hội được nhân dân tham gia trên cơ sở tự nguyện, do đó hoạt động của những tổ chức này mang tính tự giác rất cao. Hoạt động của các tổ chức xã hội không chỉ có tác động tới nhận thức của những thành viên tổ chức mà còn tác động tới những đối tượng liên quan và tới toàn xã hội. Thông qua các tổ chức xã hội, nhân dân có thể giám sát hoạt động công vụ; có thể đề xuất những tâm tư, nguyện vọng của mình với nhà nước, từ đó tạo nên dư luận xã hội góp phần tích cực vào việc nâng cao hiệu lực, hiệu quả của quản lý nhà nước nói chung, nâng cao đạo đức công vụ của đội ngũ công chức nói riêng.

Mười một là, sự tác động của các hoạt động tự quản.

Hiện nay, có nhiều hoạt động tự quản được nhân dân sáng tạo, tích cực tham gia, như: tự quản ở khu dân cư, sinh hoạt đồng hương, dòng họ... đã góp phần tích cực trong việc ổn định trật tự xã hội, tạo ra sự chuyển biến trong nhận thức của nhân dân, tác động không nhỏ tới đạo đức công vụ của công chức nhà nước.

Trong các khu dân cư, hoạt động tự quản nếu được thực hiện tốt thì sẽ sớm phát giác những biểu hiện tiêu cực, sai trái trong địa bàn nói chung, những biểu hiện suy thoái về đạo đức công vụ của công chức sinh sống ở địa phương nói riêng. Những ý kiến đóng góp phê bình, các dư luận được tạo ra ở nơi công chức sinh sống sẽ tác động trực tiếp

và sâu sắc đến tâm lý, nhận thức và lối ứng xử của mỗi người, nhờ đó ảnh hưởng không nhỏ đến đạo đức công vụ của công chức nhà nước.

2. Một số đề xuất nhằm nâng cao đạo đức công vụ ở nước ta trong giai đoạn hiện nay

Thứ nhất, cần hoàn thiện các quy định về đạo đức công vụ. Trên cơ sở những quy định hiện hành về đạo đức, tác phong của công chức cần sớm ban hành một văn bản có hiệu lực pháp lý như luật hoặc pháp lệnh về đạo đức công vụ.

Thứ hai, tiếp tục đẩy mạnh việc cải cách các thủ tục hành chính, loại bỏ những thủ tục bất hợp lý, gây phiền hà cho nhân dân. Triệt để xóa bỏ cơ chế "xin - cho" trong quản lý nhà nước nhằm loại trừ tận gốc nguyên nhân, điều kiện tham nhũng.

Thứ ba, tiếp tục hoàn thiện cơ chế quản lý, đặc biệt là ở những lĩnh vực "nhạy cảm", dễ phát sinh tiêu cực, như: quản lý đất đai, quản lý vốn và tài sản của doanh nghiệp nhà nước...

Thứ tư, nghiêm chỉnh thực hiện chủ trương tinh giản biên chế trên cơ sở định lượng chính xác công vụ ở từng cơ quan công quyền, chấm dứt tình trạng "phình to" của bộ máy hành chính. Cần quản lý tốt việc tuyển dụng, sử dụng và quản lý công chức, chấm dứt tình trạng "đặt nhầm chỗ" và quản lý lỏng lẻo đối với công chức nhà nước.

Thứ năm, tiếp tục nghiên cứu đề cải cách chế độ tiền lương, theo hướng trả lương xứng đáng, đủ để ổn định cuộc sống, tạo ra sự yên tâm công tác, tận tâm tận lực với công vụ của đội ngũ công chức nhà nước, hạn chế tình trạng "chảy máu chất xám trong tổ chức nhà nước.

Thứ sáu, đẩy mạnh công tác giáo dục, bồi dưỡng phẩm chất đạo đức và năng lực chuyên môn, nâng cao đạo đức công vụ cho đội ngũ công chức nhà nước.

Thứ bảy, đẩy mạnh dân chủ hóa hoạt động ở các cơ quan công quyền, tạo điều kiện thuận lợi để công chức và nhân dân kiểm tra, giám sát hoạt động công vụ. Cần hoàn thiện cơ chế bảo vệ người tố cáo hành vi tham nhũng để thu hút sự tham gia nhiệt tình của nhân dân vào công cuộc đấu tranh phòng, chống tham nhũng, góp phần nâng cao đạo đức công vụ của công chức nhà nước.

Thứ tám, đẩy mạnh hơn nữa các hoạt động tự kiểm tra nội bộ, kiểm tra, thanh tra của cơ quan nhà nước, giám sát của cơ quan quyền lực nhà nước, giám sát của các tổ chức xã hội và của nhân dân đối với hoạt động công vụ. Cần xử lý kịp thời, nghiêm minh đối với những vi phạm pháp luật đã được phát hiện; động viên, khen thưởng thỏa đáng, kịp thời đối với những công chức có thành tích trong công vụ.

Thứ chín, nghiêm chỉnh thực hiện các quy định pháp luật về việc cung cấp thông tin cho các cơ quan ngôn luận nhằm tạo điều kiện để tạo ra các dư luận xã hội cần thiết lên

án những hành vi sai trái, biểu dương những gương người tốt, việc tốt, góp phần nâng cao đạo đức công vụ của công chức nhà nước.

Thứ mười, tiếp tục đẩy mạnh phong trào "Học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh". Tuyên truyền, giáo dục pháp luật, phát động các phong trào tổ cáo tham nhũng. Tạo điều kiện thuận lợi để các tổ chức xã hội, các tổ chức nghề nghiệp hoạt động. Hướng dẫn, khuyến khích các hoạt động tự quản trong cộng đồng dân cư. Nghiên cứu để đưa vào chương trình